

Den norske tannlegeforenings Tidende

131. ÅRGANG – 2021 side 1–1228

Ansvarlig redaktør: Ellen Beate Dyvi

Tidende utgis på papir, i app og på internett i fulltekst med fritekstsøk: www.tannlegetidende.no

LEDER

Urettferdige ulikheter øker.....	5
Sosial ulikhet engasjerer	113
Ett år med korona begynner å bli nok	249
Uavhengig forskning og formidling.....	345
Det er bare akkurat begynt.....	441
Sommer og forventninger	557
Utenforskap er ødeleggende og farlig	685
Kosmetisk, etisk estetisk – hold tunga rett i munnen.....	785
CRISPR er en saks, og et mulig viktig verktøy.....	885
Godt valg.....	985
Norsk fagspråk gir mer kunnskap	1089

PRESIDENTEN HAR ORDET

2021 – mulighetenes år!.....	7
Sosial ulikhet i tannhelse.....	115
Oral helse er helse!.....	251
Landsmøtevåren 2021	347
Refleksjoner etter mer enn et år med pandemi.....	443
God sommer!	559
Oral helse på den globale dagsordenen.....	687
Tannhelsepolitikk i kommende stortingsperiode	787
Gjør kloke valg.....	887
Ny regjering, ny (?) tannhelsepolitikk og NTFs representantskap.....	987
Takk for meg.....	1091

NORDISK TEMA: SOSIAL ULIGHED I ORAL HELSE I DE NORDISKE LANDE

Forord til nordisk tema 2021: Social ulighed i oral sundhed i de nordiske lande	9
<i>Buhlin K, Haubek D, Naimi-Akbar A.</i> Ökad etnisk mångfald i de nordiska länderna – tandhälsoeffekter	54
<i>Christensen LB, Árnadóttir IB, Hakeberg M, Klock KS, Suominen AL.</i> Social ulighed i oral sundhed i de nordiske lande	32
<i>Grytten J.</i> Befolkningens utdanning og tilgjengelighet til trygdefinansiert tannpleie i Norge.....	24
<i>Hede B, de Palma P, Persson K, Lahti S.</i> Oral sundhed hos marginaliserede borgere	116
<i>Klingberg G, Ridell K, Skeie MS.</i> Oral hälsa hos barn i sosialt utsatta områden – en utmaning	124
<i>Petersen PE, Hakeberg M.</i> Uligheder i oral sundhed – teoretisk tilgang.....	10
<i>Rosing K, Suominen L, Árnadóttir IB, Gahnberg L, Åström AN.</i> Udnyttelse af tandplejen i de nordiske lande	42

<i>Strand GV, Widström E, Christensen LB, Wretling K.</i> Lovgivning, innhold og organisering av tannhelsebehandling for sosialt svake grupper i befolkningen	144
<i>Virtanen J, Salehi M, Klock KS.</i> Undervisning i samfunnsodontologi i de nordiske landene.....	154
<i>Øzhayat EB, Ekberg EC.</i> Sociale og samfundsmæssige implikationer af tandtab og temporomandibulær smerte og rehabilitering	134

TEMA: ALTERNATIVE SØTNINGSMIDLER

Forord til tema: Alternative søtningmidler.....	689
<i>Giertsen E, Bakken TB, Bergesen GH, Aas A-M.</i> Alternative søtningmidler: Egenskaper, bruksområder, sikkerhetsaspekter og helseeffekter – Del 1: sukkeralkoholene	690
<i>Giertsen E, Bergesen GH, Bakken TB, Aas A-M.</i> Alternative søtningmidler: Egenskaper, bruksområder, sikkerhetsaspekter og helseeffekter – Del 2: Intense søtstoff.....	702

TEMA: CRISPR

Faglig leder/introduksjon: CRISPR-systemet – å redigere gener.....	889
<i>Bakken V.</i> CRISPR-Cas: Aktuelle og mulige anvendelser i odontologi.....	898
<i>Dabelsteen S, Bennett EP.</i> CRISPR: en metode til anvendelse i neste generations generapier	890

TEMA: SEMENTERING AV FASTE PERMANENTE PROTETISKE ERSTATNINGER

Innledning til tema.....	561
<i>Benetti A, Peuzfeldt A, Samuelsen JT, Gotfredsen K.</i> Retentionscementer i en ”nøddeskal”	562
<i>Jokstad A, Pettersson M, Øilo M.</i> Retensjon av sementerte protetiske erstatninger.....	576
<i>Schriwer C, Rønold HJ.</i> Sementeringsprosedyrer for permanente indirekte restaureringer.....	586

VITENSKAPELIGE ARTIKLER

<i>Agdal ML, Wootton C, Vika EM, Sjursen TT.</i> Brekninger under tannbehandling – etiologi og behandling.....	444
<i>Amjad S, Ahmed I, Shaddiq S, Sørum H, Preus HR.</i> Klorheksidinresistens: Et problem i emning.....	1092
<i>Berggreen E, Virtej A.</i> Pulpa og væskedrenasje. Hva vet vi nå og hva kan det bety i klinikken?	788

<i>Hadler-Olsen E.</i> Erfaringer med økonomiske støtteordninger for tannbehandling hos personer som er behandlet for hode-halskreft	996
<i>Hovden EAS, Krona ER.</i> Belegg- og slimhinnekartlegging – et verktøy for bedre samhandling og bedre oral helse hos institusjonaliserte eldre. Erfaringene fra systematisk kvalitetsarbeid i Den offentlige tannhelsetjenesten i Buskerud.....	252
<i>Jacobsen N, Khan Q, Hensten A.</i> Drømmen om nye tenner.....	270
<i>Matri KL, Jensen JL.</i> Kirurgisk behandling av retinert andre molar i underkjeven. En retrospektiv studie .	358
<i>Samuelsen T, Aqrawi LA, Skarstein K, Jensen JL</i> Evaluering av spyttkjertelbiopsier ved utredning av Sjögrens syndrom	988
<i>Skeie MS, Graue AM, Johansson AK, Berggreen E.</i> Har satsingen på pedodonti gitt resultater? Henvisninger til spesialister i pedodonti i Hordaland i 2014-2019	262
<i>Solheim T, Haugen K.</i> Holdninger til protese-merking blant sykehjemsbestyrere og tannleger ..	1098
<i>Strand GV, Kvalheim SF.</i> Risiko og forebygging av oral sykdom blant eldre	348
<i>Vårum VB, Mavragani M, Skeie MS, Pedersen SA, Sen A.</i> Uønskede effekter ved kjeveortopediske retainere. En systematisk litteraturoversikt og kliniske sjekkpunkter for allmenntannlegen	1106
<i>Wojcik DM, Sivertsen TB, Løes S, Midtbø M.</i> Kraniofaciale og orale senskader etter behandling av barnekreft. Oversiktsartikkel	454
<i>Young A, Hove LH, Stevning K, Løvik S-E, Hjortsjö C.</i> Kan tannpasta gjøre tennene mer sårbare? En in vitro pilotstudie om endring av fuktning av emalje uttrykt ved kontaktvinkelmålinger	794

KLINISK FAG

<i>Haug SR.</i> Preoperativ kasusvurdering i endodonti.....	464
---	-----

OVERSIKTSARTIKKEL

<i>Sköld UM, Meurman JH, Jonsson R, Birkhed D.</i> Reumatoid artritt, Sjögrens syndrom och karies. Så kan patienterna minska risken för karies	1120
<i>Staxrud F, oversetting til norsk og bearbeiding.</i> Når og hvordan griper vi inn i kariesprosessen?	802

KASUISTIKKER

<i>Agnalt R, Shabestari M.</i> Behandling av en ung gutt med autisme og to utslåtte permanente sentraler i overkjeven.....	716
<i>Alnæs M, Guttormsen AB, Björkman L.</i> Fatal anafylaksi etter tannbehandling.....	472
<i>Grung B, Johannessen AC.</i> Metastaser til kjeve og munnslimhinne	368
<i>Grung B, Johannessen AC.</i> Pyogent (telangiektatisk) granulom – en fotografisk studie.....	378
<i>Hatleberg K, Svahn J, Lundekvam BF, Berge TLL, Gjerde K, Kopperud HM, Vindenes HK,</i>	

<i>Björkman L.</i> Allergisk reaksjon i forbindelse med bruk av søvnapnéskinne.....	278
<i>Homayouni A, Gonzalez NP, Mathisen E.</i> En ekstrudert tann var varsel om metastase	1006
<i>Læg Reid T, Lund A.</i> Ufullstendige tannfrakturer: To kasus	476
<i>Netland PA.</i> Når ren estetisk behandling blir en funksjonell utfordring. Erfaringer fra et kasus med skinnebehandling	908
<i>Ognedal HK.</i> Oppbygging av et slitt bitt etter modifisert Dahls prinsipp.....	598

AKTUELT FAG

<i>Giertsen E, Svendsen G, Aas A-M.</i> Kostråd til den kariesaktive pasienten – er det viktigst å begrense sukermengden eller inntaksfrekvensen?	724
<i>Grytten J, Skau I.</i> Forbedringer i tannhelsen og tannlegenes arbeidsmengde i Norge 1992–2015	1014
<i>Hovden ES, Skudutyte-Rysstad R.</i> Praksisnær forskning i tannhelsetjenesten: Erfaringer og barrierer sett fra klinikerens perspektiv	814
<i>Krumsvik RJ, Jones LØ, Klock KS.</i> Bruk av responsteknologi i forelesninger: Erfaringer fra «Praksisstudiet» ved UiBs tannlegeutdanning.....	165
<i>Lygre GB, Lie SA, Berge TLL.</i> Pilotprosjekt med sikte på etablering av et nasjonalt register for tannimplantater	368
<i>Olsen I.</i> <i>Porphyromonas gingivalis</i> -indusert nevroinflammasjon forårsaker Alzheimers sykdom?....	1016
<i>Stenhagen I.</i> Skadelig kjemisk forbindelse funnet i kulltannpasta.....	282

FRA NIOM – NORDISK INSTITUTT FOR ODONTOLOGISKE MATERIALER

<i>Wellendorf H, Valen H, Kopperud HM.</i> Hvor mye monomer kan lekke fra en protese?	62
---	----

DOKTORGRADER

<i>Espen Helgeland:</i> Dyrkning av kjeveleddsbrusk med stamceller og biomaterialer.....	66
<i>Lutango Simangwa:</i> Oral sykdom og livskvalitet i Masaiområder i Nord-Tanzania	167
<i>Homan Zandi:</i> Antibacterial effectiveness and clinical outcome in retreatment of teeth with endodontic infection	168
<i>Mohamed Ali:</i> Er vi nærmere et alternativ til rotfylling?	169
<i>Siddharth Shanbhag:</i> Nye strategier for beinregenerasjon.....	170
<i>Shermin Rusthen:</i> Primært Sjögrens syndrom – orale og okulære aspekter	284
<i>Olav Schreurs:</i> Studies on oral lichen planus – cell biology and pathological tissue changes	389
<i>Maria H. Pham:</i> Cellular responses to fluoride modified titanium surfaces.....	482
<i>Xin Feng:</i> Bildeanalyse av morfologi og funksjon av de øvre luftveier	730

Magnus Bratteberg: Tannskader blant ungdom	732
Kathrin Beyer: Potensielle mekanismer som kobler periodontitt og leddgikt	1018
Hege Neremo: Angst for tannbehandling blant ungdom og voksne	1132

KRONIKK

Vibeke Hervik Bull, Elin Hadler-Olsen, Ellen Berggreen, Astrid Jullumstrø Feuerherm og Vibeke Elise Ansteinsson: De odontologiske kompetansesentrene satser på forskning på sårbare grupper for å redusere ulikheter i oral helse	394
Jostein Grytten, Nan Jiang, Jonas Minet Kinge: Mindre ulikhet i tannhelsetjenesten	920
Melody Moezzi: Om etikk i tannhelsetjenesten: The honest t(r)ooth!	921
Shoresh Afnan: Fallulykker med el-sparkesykel	924
Trine Lise Lundekvam Berge og Lars Björkman: Trygge materialer?	1024
Tor Langbach: Er tannleger en fare for rettsikkerheten?	1028
Carl Christian Blich: Hvor godt er egentlig tannhelsetjenesten organisert?	1138

AKTUELT

Overtar dårlig økonomi og varsler omorganisering	70
Tako-senteret – et lavterskeltilbud: Mye kunnskap om sjeldenhet	72
God veiledning av yngre tannleger kan hindre tannlegeangst hos barn	176
Vellykket satsing på utsatte grupper	182
Godt arbeidsmiljø høyner kvaliteten på tannbehandling	186
Prestisjeløs ledelse i krise og kaos	290
Førsteårsstudentene har det vanskeligst sosialt	294
Ny region og koronautbrudd – ett år etter: Mye arbeid, mye kreativitet	296
Tannlege på hjul – et nytt tilbud til papirløse migranter og rusavhengige	302
Mottok 40 millioner fra Forskningsrådet	398
Kan utviklingen av Sjögrens syndrom bremses?	404
Tannhelsenorges største harmoniseringsprosjekt. Sammenslåing av tre fylker til ett og koronautbrudd – ett år etter	494
Digitale verktøy – et løft for tannhelsetjenesten	496
Hvorfor blir ikke alltid rotfylling vellykket?	499
Rettslig forlik etter misbruk av Buypass-kort	503
Tannlegeyrket og tradisjonelle kjønnsnormer	738
Tannpleievitenskap – identitet og integrasjon	742
Et samlet nordisk fagmiljø står bak ny lærebok i oral kirurgi	746
God og riktig journal er alfa og omega	822
Karakterfritt opptak styrker utdannelsen	928
Behov, bruk og effekt av legemidler i tannlegepraksis må dokumenteres	932
Oppstart av ny spesialistutdanning i Tromsø	936
Kan lungesykdom forebygges i tannlegestolen?	938

På valg 2021	1030
International Dental Show 2021, live og digitalt	1044
Munnstellboks ga bedre munnhelse for eldre på sykehjem	1050
Utfordrende, krevende og lærerikt	1140
Begynner utenlands og fullfører tannlegestudiet i Norge	1144

AKTUELL FAGKONFERANSE

NTFs symposium for tannleger, tannpleiere og tannhelsesekretærer Tenner og kjevekam – fra ung til gammel	488
--	-----

NTFS LANDSMØTE 2021

Pandemien som forstørrelsesglass og katalysator	1146
Hvordan lage enda bedre komposittfyllinger?	1148
Når bør rotfyllingen revideres?	1150
Kliniske bilder i journal og på web	1152
CBCT til bruk i diagnostikk og behandlingsplanlegging	1154
Periodontal behandling – hvordan lykkes?	1155
Tanntraumer	1156
Slimhinner	1157
«Aligners» – justering av tannstilling med sekvensiell skinnebehandling	1158
3D-printing	1159
Apnéskinner	1160
Når pasienten ikke forstår	1161
Etikk i den kliniske hverdagen – refleksjon og praktisk problemløsning	1163
Nordental 2021: Etterlenget, kompakt og vellykket	1166

TIDENDES SOMMERHEFTE

Det handler om å dele og glede folk	608
Dette må du gjøre før du dør	614
Drar ut i verden som tannlege	621
Med NTF gjennom okkupasjonsåra. Kampen mot nazifisering av landet, organisasjonene og NTF spesielt	628
Sandefjords første kvinnelige tannlege	636
Hva skal du lese	664
Brenda Bills historie	652
Tømmervika – panorama. Foto av Niklas Angelus ...	654
Skog. Invertert. Foto av Niklas Angelus	671
Måkepar. Foto av Niklas Angelus	673

KOMMENTAR OG DEBATT

Tannhelsesekretær – beskyttet tittel etter helsepersonelloven § 48 (Anne-Gro Årmo, forbundsleder, Tannhelsesekretærenes Forbund)	1052
--	------

FRA NTF

Inntrykk, erfaringer og evalueringer etter NTFs digitale landsmøte	78
Arbeidslivets klimauke	82
Retningslinjer for NTFs kollegahjelpsordning	90

Intervju med Torbjørn Fauske, leder av NTFs valgkomité.....	192
Mangel på praktisk erfaring – en bekymring for tannlegestudenter.....	197
Nytt styre i NTF Student.....	310
NTFs representantskapsmøte 2021: Innsending av forslag til saker.....	311
Kunngjøring: Valg til NTF 2021.....	312
NTFs årsrapport	313
Æresmedlem Jan Henrik Parow, Trondheim, er 90 år.....	319
Takk for meg! Avskjedshilsen fra politisk rådgiver i NTF, Øyvind Berdal.....	410
NTF Student: Årsmøte og fagdag	416
NTF Student.....	417
Tariffkonferansen 2021	508
Ny rådgiver politikk og kommunikasjon.....	510
Vårens vakreste eventyr	658
NTF hører fra seg.....	660
NTFs digitale fagdag.....	753
Historisk resolusjon om oral helse	754
NTFs sekretariat skal flytte	758
Tverrhelsefaglig enighet om kosmetisk behandling...	832
Oral helse og psykisk helse på dagsorden.....	834
Viktige diskusjoner om politikk og kosmetikk på Forum for tillitsvalgte.....	944
Kort om aktuelle høringsprosesser.....	947
Næringspolitisk forum 2021	948
Suksess med digital fagdag.....	952
Representantskapsmøtet 2021	954
Valgkomiteens innstilling	955
Ut med det gamle, inn med det nye.....	1056
Lønnspolitisk forum 2021	1058
Åpningen av NTFs landsmøte 2021	1174
Tale ved åpning av landsmøtet 2021	1175
Takk for i år – NTFs landsmøte 2021	1182
Priser og hederstegn på årets landsmøte.....	1186
NTF hører fra seg.....	1188
Valgresultat – NTFs representantskapsmøte 2021 ...	1190

ARBEIDSLIV

Egen pensjonskonto fra 2021	86
Mønsteravtalen for tannhelsesekretærer 2020.....	204
Ferie og feriepenger	420
Merverdiavgift på kosmetiske tannhelsetjenester – hva må jeg vite om mva.-reglene?.....	320
Varslingsplikt når det er fare for pasientsikkerheten..	516
Holdingselskap i tannhelsebransjen? Nytt nettkurs for privatpraktiserende tannleger.....	762
Konkurranseskulder og etableringsrestriksjoner	764
Ansatte i offentlig sektor – en oversikt	844
Mønsteravtalen for tannhelsesekretærer 2021	960
«Danmarksaken»: Staten har brutt EØS-avtalen.....	1066
Arbeidskontrakten.....	1196

SPØR ADVOKATEN

Kan arbeidsgiver pålegge avspasering?	89
Krav om NTF-medlemskap fra forsikringsselskaper...	89
Pasienter og profittjag.....	206
Kan arbeidsgiver fritt endre ferie som er fastsatt?	423
Kan jeg pålegge ansatte å ta koronavaksine?.....	324
Forsvinner reklamasjonsretten når selger har gitt en garanti?	517
Lønnsoppgjør, hva kan vi forvente?	767
Fortrinnsrett ved ansettelse	845
Kan klinikken ta inn enda en tannlege slik at jeg får mindre å gjøre?.....	962
Arbeidstidsbestemmelser ved jul og nyttår.....	1071
Hva gjør jeg når pasienten ikke betaler?.....	1198

SNACK OM ETIKK

Avtale om recall må vedlikeholdes.....	93
Etikk og pandemi.....	210
Fritt tannlegevalg: Fungerer det alltid til pasientens beste?	426
Moralsk nøytralisering.....	326
Profesjonsansvar i større organisasjoner.....	519
Avtale om recall må vedlikeholdes.....	769
Klage på kollegers annonsering og klagebehandling generelt	847
Varsling – det vanskelige temaet.....	967
Refusjon – frustrasjon eller motivasjon?	1074
Uttalelser i tradisjonelle og sosiale medier	1201

BOKNYTT	433, 1081, 1207
---------------	-----------------

MINNEORD

Jan Ødegaard	219
Steinar Kvinnsland	334
Alexander Stepanenko	335
Harald Gjengedal.....	528
Nils Johan Jacobsen.....	529
Lars Hetland	531
Gudbrand Øilo	1080